

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

МАКСИМИШИН НАТАЛІЯ МИРОНІВНА

УДК [343. 144 : 343. 98] (477)

**СУДОВИЙ ДОПИТ: ПРОЦЕСУАЛЬНЕ І КРИМІНАЛІСТИЧНЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
КОГУТИЧ Іван Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
ЩЕНКО Андрій Володимирович,
Національна академія внутрішніх справ України,
професор кафедри криміналістики і судової
медицини

кандидат юридичних наук, доцент
БЛАГУТА Роман Ігорович,
Львівський державний університет внутрішніх
справ МВС України,
доцент кафедри кримінального процесу і
криміналістики,
перший проректор

Захист відбудеться «18» листопада 2016 року о «14.00» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14 (зал засідань юридичного факультету, ауд. Г-409).

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розіслано «11» жовтня 2016 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. О. Семків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні умови протидії злочинності вимагають ефективного функціонування системи кримінальної юстиції. Обумовлено це, передусім, зростанням професіоналізму злочинців, посиленням організаційних засад підготовки, вчинення та приховування злочинів; небажанням (перш за все пов'язаним зі страхом) громадян брати участь у розслідуванні, відмовою в суді від раніше наданих показань і т. і., а також організаційно-кадровими та іншими недоліками цієї системи органів (рівнем підготовки, плінністю кадрів, станом матеріально-технічного забезпечення тощо).

Враховуючи викладене можна відзначити, що вдосконалення діяльності стосовно збирання й використання інформації в процесі виявлення, встановлення й розслідування злочинів та розгляду в судах щодо них кримінальних справ набуває все більшої актуальності. З іншого боку, зміни, які відбуваються у сучасному суспільстві і пов'язані з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про судоустрій та статус суддів» та інших нормативно-правових актів, вимагають чергового перегляду багатьох методологічних, а в більшому, праксеологічних положень таких споріднених наук як кримінальний процес і криміналістика. Зазначене пов'язане з тим, що і обсяг сучасних наукових знань невпинно збільшується, і не завжди узгоджено й закономірно змінюється чи напрацьовується нове законодавство. Це, своєю чергою, обумовлює необхідність вдосконалення та створення нових, більш ефективних методів засвоєння та практичного застосування отриманих знань. Реформування кримінального процесуального законодавства та його реалізація зумовили, зокрема, і необхідність комплексного наукового дослідження проблемних аспектів допиту під час розгляду кримінальних проваджень у суді.

Вагомий внесок у розробку наукових основ проведення допитів здійснили науковці-криміналісти та процесуалісти О. С. Александров, Л. Ю. Ароцкер, М. І. Бажанов, О. Я. Баєв, М. В. Бахарєв, В. П. Бахін, Д. І. Бедняков, Р. С. Белкін, П. Д. Біленчук, Т. В. Варфоломєєва, О. М. Васильєв, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, В. Г. Гончаренко, В. К. Гавло, Г. Гросс, С. П. Гришин, О. Ф. Долженков, Л. Я. Драпкін, А. В. Дулов, С. М. Дуда, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Л. М. Карнеєва, М. П. Карач, Н. І. Клименко, І. І. Когутич, О. Ю. Костюченко, О. Н. Колесніченко, С. Л. Кисленко, А. Ф. Коні, Ю. В. Кореневський, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, П. А. Лупинська, В. Т. Малярєнко, Є. В. Міщенко, М. П. Малютін, В. Т. Нор, С. С. Ординський, М. І. Порубов, М. В. Салтевський, С. М. Стахівський, М. С. Строгович, В. В. Тищенко, П. П. Тищенко, В. М. Тertiшник, Л. Д. Удалова, В. Ю. Шепітько, М. Є. Шумило та інші.

Психологічні проблеми опитового спілкування у своїх роботах розглядали В. П. Казміренко, С. Д. Максименко, В. С. Медведєв, О. М. Морозов, А. В. Петровський, О. Р. Ратінов, В. В. Рибалка, В. М. Синьов, В. О. Татенко, С. І. Яковенко.

З різних аспектів допиту в Україні захищені дисертації В. О. Коновалової (1953), О. О. Закатова (1971), В. С. Комаркова (1973), В. Є. Богинського (1980), М.

В. Бахарєва (1981), В. А. Журавля (1983), В. Ю. Шепітька (1991), В. К. Весельського (1993), Є. Є. Демидової (2013). Однак наголосимо, по-перше, що ці дослідження були присвячені лише окремим аспектам допиту (особливостям допиту свідків, потерпілих, підозрюваних, неповнолітніх, обізнаних осіб і т. ін.), по-друге, їх окремі положення ґрунтувались на матеріалах, дещо віддалених від сьогодення часу та потребують поглибленого вивчення за більш усучаснених умов, і по-третє, вони не стосувалися специфіки судового провадження у кримінальних справах. Винятком із наведеного є дисертація В. М. Бабунича (2015), що була присвячена проблематиці хоча й судового, однак винятково, перехресного допиту.

Одночасно констатуємо значний науковий доробок вчених у розробку слідчого і, частково, судового допиту, зауважимо, що й досі існує низка проблем, пов'язаних із законодавчими, теоретичними та практичними аспектами, власне, судового допиту, вирішення яких потребує не лише теоретичного осмислення, а й практичного спрямування. Це особливо актуально в сенсі новацій чинного КПК України, де судовий допит частково оновив своє нормативне закріплення, однак часто в надмірно лаконічному за змістом й формально невиразному вигляді. Так, невирішеними залишаються питання щодо правової дефініції судового допиту, розмежування його різновидів, суб'єктного складу проведення окремих із них, меж застосування, допустимості та необхідності застосування тактичних засобів та інші.

Дослідження сучасного стану криміналістичного забезпечення судового допиту в кримінальних провадженнях дозволило зробити висновок, що існуюча система тактичних прийомів, розроблених криміналістичною наукою, їх змістовне наповнення потребують подальшого аналізу, систематизації та доопрацювання. Це обумовлено і, як вже було зазначено, змінами вітчизняного кримінального процесуального законодавства і суттєвим прогресом у розробці галузєво-прикладних засобів (передусім, тактико-криміналістичних), що можуть уніфікувати та покращити перебіг і результативність допитів у судовому розгляді кримінальних справ.

Відтак усе вищевикладене обумовлює актуальність означеної проблематики та породжує необхідність проведення наукового дослідження із зазначеної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація підготовлена в межах наукової теми кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка «Криміналістичні знання та проблеми розширення меж їх використання» (номер державної реєстрації 0110U005709). Тему дисертаційного дослідження «Судовий допит: криміналістичне і процесуальне дослідження» було затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол від 37/3 від 08.03.2012 року) та схвалено координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1436).

Мета і завдання дослідження. Метою наукового пошуку є вивчення правових, теоретичних основ і особливостей судового допиту та розробка наукових рекомендацій, спрямованих на вдосконалення процесуальної регламентації, а також тактики проведення допиту в розгляді кримінальних проваджень у суді.

Для досягнення мети дослідження поставлені такі основні **завдання**:

- визначити сутність, правову природу та завдання судового допиту і його різновидів;
- узагальнити наукові уявлення про поняття та ознаки судового допиту;
- вивчити та узагальнити практику судових допитів і на цій основі виявити проблемні моменти тактичного забезпечення різновидів допитів у судовому розгляді кримінальних справ;
- окреслити коло суб'єктів проведення окремих видів судового допиту та специфіку їх участі в ньому;
- визначити і розкрити суть тактичних прийомів судового допиту та їх об'єктно-ситуативну обумовленість;
- виокремити особливості участі прокурора-державного обвинувача, адвоката-захисника та судді (головуючого, суддів) у підготовці та проведенні різновидів судового допиту.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини та діяльність, що виникають під час судового допиту щодо його підготовки та проведення у ході розгляду кримінальних проваджень.

Предметом дослідження є судовий допит: процесуальні і криміналістичні аспекти.

Методи дослідження Методологічною основою дослідження є діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання соціально-правових явищ і загальнонаукові та спеціальні методи, що базуються на ньому.

Так, *методи логіки* (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія та інші) використовувалися у дослідженні нормативних актів, матеріалів кримінальних проваджень, концепцій, точок зору авторів з окремих питань, що входять до предмету дослідження, їх узагальненні та формулюванні висновків (розділи 1, 2, 3); *моделювання* – під час формування висновків до розділів і загальних висновків у роботі (розділи 1, 2, 3); *описово-аналітичний* – для тлумачення юридичних правових категорій, формулювання дефініцій і уточнення понятійно-категоріального апарату (розділи 1, 2, 3); *порівняльно-правовий метод* – під час співставлення наукових досліджень та концепцій, наявних у вітчизняній та зарубіжній науці, положень нормативних актів. За допомогою *соціологічного* та *статистичного методів* проводився аналіз та узагальнення емпіричної бази (кримінальних проваджень, результатів анкетування) (розділи 1, 2, 3).

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі кримінального процесуального та кримінального права, криміналістики, психології, етики тощо.

Нормативно-правову базу дослідження складають Конституція України, міжнародні договори, рішення Конституційного Суду України, кримінальне процесуальне законодавство України, а також окремих зарубіжних країн, постанови Пленуму Верховного Суду України.

Емпіричну базу дослідження складають: результати узагальнення 127 кримінальних проваджень (в тому числі фонограм (аудіозаписів) судових засідань) у архівах судів Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської областей за 2010-2015 рр., а також результати анкетування 48 прокурорів-державних обвинувачів, 40 суддів, 33 захисників, 11 судових експертів,

які представляли вищезазначені регіони держави. Також використано аналітичні та статистичні матеріали опублікованої судової практики та зведена інформація судової статистики Верховного Суду України за 2010-2015 рр., власні спостереження дисертантки, яка була присутня на більш ніж 40 судових засіданнях місцевих судів Львівської області і аналізувала роботу учасників судових проваджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших в Україні, після прийняття КПК України, монографічним дослідженням теоретичних і праксеологічних аспектів судового допиту, в якому з позиції міжгалузевго підходу розглянуті теоретичні та прикладні питання різновидів допиту в розгляді кримінальних проваджень у суді, які розширюють наукове уявлення й доповнюють теоретичні і практичні надбання криміналістики та кримінального процесу.

У результаті дослідження запропоновано низку положень теоретичного та практичного значення, зокрема:

уперше:

– сформульовано авторське визначення поняття «судовий допит» – судово-слідча дія, що являє собою регламентований кримінальними процесуальними нормами та тактично забезпечений інформаційно-психологічний процес спілкування в судовому провадженні осіб, які беруть у ньому участь, спрямований на одержання, перевірку, оцінку й використання уповноваженими на це особами доказів та іншої інформації від допитуваного про відомі йому обставини, що мають значення для встановлення об'єктивної дійсності в кримінальному провадженні;

– запропоновано поняття «тактика розгляду кримінальних справ у суді» – це одна з галузей криміналістичної тактики, що містить систему наукових положень та розроблених на їхній основі відповідних засобів (прийомів, рекомендацій з їхньої реалізації, операцій) організації та планування усього процесу розгляду кримінальних проваджень у суді, допустимого і раціонального збирання, дослідження й використання доказів та іншої значущої для судового провадження інформації судом, прокурором-державним обвинувачем, адвокатом-захисником з метою встановлення у ньому, відповідно до своєї процесуальної функції, істини;

– розроблено дефініцію тактики судового допиту, а саме – це елемент судової тактики, що є сукупністю теоретичних положень і розроблених на їх основі рекомендацій стосовно найраціональніших тактичних прийомів, способів і засобів ефективної підготовки і проведення в судовому засіданні прокурором-державним обвинувачем, адвокатом-захисником та суддею (суддями) допиту;

– виокремлено понятійну сутність тактичного прийому судового допиту, зокрема – це продукт функціонування криміналістичної науки, об'єктивна категорія, що містить у собі рекомендації стосовно найраціональніших способів, дій чи ліній поведінки суб'єктів виконання допиту в його типових ситуаціях з метою встановлення необхідних обставин судового провадження;

удосконалено:

– класифікацію різновидів судового допиту – залежного від процесуального становища допитуваного в суді вирізняють допити: а) обвинуваченого; б) потерпілого; в) свідка; г) допит експерта. Залежно від вікових особливостей

допитуваної особи: допит а) малолітнього; б) неповнолітнього; в) дорослої особи; в) особи похилого віку. Залежно від девіантних властивостей особи допитуваного: а) допит звичних (без девіантних властивостей) людей; б) допит осіб, які вчинили рецидив злочинів, в) допит осіб із психічними вадами, алкоголіків, наркоманів тощо; г) допит засуджених, що утримуються в місцях відбуття покарання; д) допит іноземців, або осіб з особливим регламентно-свідоцьким статусом. За послідовністю проведення: а) первинний; б) повторний. За обсягом з'ясування питань: а) основний; б) додатковий. Залежно від виду показань допитуваної особи: а) допит особи, яка дає об'єктивно відображуючі дійсність показання; б) допит особи, яка дає помилкові свідчення; в) допит особи, яка дає завідомо неправдиві показання. За предметом доказування: а) допит особи, яка підтверджує версію обвинувачення; б) допит особи, яка спростовує (заперечує) версію обвинувачення. За ситуацією, що склалась на допиті: а) допит у безконфліктній ситуації; б) допит у конфліктній ситуації;

– поняття «перехресний допит» – це вид судового допиту, що здійснюється за правилами, визначеними в законодавстві та з використанням вироблених криміналістикою тактичних прийомів, який повинен обмежуватися, передусім, з'ясованими під час прямого допиту обставинами або стосуватися питань достовірності показань і може бути проведений учасниками провадження, особистий чи процесуальний інтерес яких відрізняється від інтересу особи, яка виконувала прямий допит;

– поняття і розуміння сутності шахового (одночасного), комбінованого, повторного і додаткового судових допитів;

– типову програму з підготовки до проведення судового допиту, а саме: формування уявлення про особистісні властивості тих, кого було допитано на досудовому розслідуванні і чий показання в суді матимуть принципове значення, про характер взаємовідносин цих осіб з іншими учасниками процесу, їхні інтереси та ймовірну позицію, яку вони можуть зайняти в суді; визначення кола, черговості та предмета допиту відповідних фігурантів кримінального провадження чи інших учасників судового розгляду; підготовка (бажано письмова) переліку конкретних запитань щодо з'ясування кожної з обставин предмета допиту, обміркування та запис їхньої найраціональнішої для сприйняття редакції тощо;

– структуру письмового плану судового допиту та критерії його складання;

– поділ на види (класифікацію) тактичних прийомів судового допиту в розгляді кримінальних проваджень, обґрунтування їх допустимості та значення у встановленні обставин;

– тактичні (організаційні, психологічні, вербально-поведінкові та комунікативно-діяльнісні) рекомендації щодо підготовки адвоката-захисника, прокурора-державного обвинувача та суду (судді) до допиту в розгляді кримінальних проваджень;

набули подальшого розвитку:

– наукове обґрунтування доцільності застосування навідних запитань під час проведення перехресного допиту в суді, як і інших видів запитань в інших різновидах судових допитів;

– рекомендації щодо особливостей виконання судових допитів обвинуваченого, потерпілого, свідка, експерта, так само і умов застосування під час

їх проведення тактичних прийомів з їх диференціюванням низкою чинників, а саме: ставленням обвинуваченого до сформульованого в обвинувальному акті обвинувачення, наявністю чи відсутністю конфліктної ситуації, рівнем активності сторін змагального процесу, суду тощо;

– наукові позиції стосовно сутності конфліктних ситуацій допиту обвинувачених, потерпілих; специфіки та змісту участі адвокатів-захисників та суддів у допиті обвинуваченого, потерпілого і свідків обвинувачення; найпоширеніших тактичних рекомендацій проведення адвокатом-захисником допиту свідків у суді; структури, проблемних процесуальних аспектів і найпридатніших тактичних прийомів допиту експерта в суді.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони сприятимуть подальшому розвитку науки криміналістики і кримінального процесу, розширюючи та поглиблюючи наукові положення щодо інституту судового допиту в розгляді кримінальних проваджень, а також можуть використовуватися у практичній діяльності. Сформовані у дисертаційному дослідженні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальшого розвитку вчення про судовий допит під час розгляду кримінальних проваджень у суді;

– у практичній діяльності – для організаційно-методичного та інформаційного забезпечення діяльності суддів, прокурорів та захисників. Пропозиції і рекомендації, викладені у дисертації, прийняті і використовуються у практичній діяльності – для організаційно-методичного та інформаційного забезпечення діяльності суддів, прокурорів та захисників, а саме: Личаківським районним судом м. Львова (акт впровадження від 27 квітня 2016 р.), Шевченківським районним судом м. Львова (акт впровадження від 04 квітня 2016 р.) та Надвірнянською місцевою прокуратурою Івано-Франківської області (акт впровадження від 01 травня 2016 р.);

– у навчальному процесі – для підготовки фахівців юридичного профілю у вищих навчальних закладах. Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка, Львівського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження від 04 квітня 2016 р.) та Прикарпатського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» (акт впровадження від 27 квітня 2016 р.) під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Методика підтримання державного обвинувачення в суді».

– у законотворчій діяльності – для вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації неодноразово доповідались і обговорювались на наукових семінарах кафедри і були оприлюднені на шести науково-практичних конференціях різного рівня (див. п.п. 7-12 Списку опублікованих праць за темою дисертації).

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано п'ять наукових статей у вітчизняних фахових виданнях, одну наукову статтю у зарубіжному періодичному науковому виданні та шість тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Структура роботи обумовлена метою та завданнями дослідження і складається з вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок, з яких основний текст дисертації – 198 сторінок, список використаних джерел – 23 сторінки (257 найменувань), додатки – 28 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, ступінь наукової розробки проблеми дослідження, визначено його об'єкт і предмет, мету та завдання, зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, розкрито методологію дослідження, сформульовано наукову новизну отриманих результатів, охарактеризовано практичне значення роботи, а також висвітлено рівень апробації результатів дослідження та структуру роботи.

Розділ 1 «Наукові та правові основи судового допиту» складається з трьох підрозділів, у яких досліджуються поняття, сутність, завдання та значення судового допиту, логіко-психологічні основи та види судового допиту.

У підрозділі 1.1 «Поняття, сутність, завдання та значення судового допиту» визначено, що судовий допит – це чи не найскладніша судово-слідча дія, що має процесуальний, організаційний, криміналістичний, психологічний та етичний аспекти. Вміле проведення допиту потребує творчого застосування не лише закону, а й знань у галузі криміналістики, психології, педагогіки, етики та життєвого досвіду.

Для адвоката-захисника та суду судовий допит є способом отримання показань від допитуваних осіб, а для прокурора-державного обвинувача, крім цього, ще й одним із способів викриття обвинувачених у вчиненні злочину. Для обвинуваченого судовий допит є формою реалізації таких прав, як право давати показання, подавати відводи, клопотання, скарги, тобто способом захисту від сформованого обвинувачення. Зокрема, участь у допиті дає змогу їм пізнавати напрями діяльності відповідних посадових осіб. Для потерпілого від злочину він є формою реалізації права на давання показань, подавати клопотання та відводи, скарги, тобто способом захисту власних інтересів тощо.

Сутність судового допиту полягає у розпитуванні допитуваної особи, даванні нею усних показань (у формі вільної розповіді чи відповідей на поставлені запитання), сприйнятті показань суб'єктом, який процесуально чи ситуативно визначено проводить відповідний різновид судового допиту.

Доведено, що основними відмінностями, які виокремлюють судовий допит від інших інформаційних процесів, як зазначено в криміналістичній теорії, є проведення його в особливій процесуальній формі та уповноваженим на те державою спеціальним суб'єктом в рамках досліджуваного в суді кримінального провадження.

Проведений аналіз поглядів науковців щодо визначення завдань судового допиту дав підстави виокремити найголовніше – намір отримати шляхом його проведення нову, раніше не відому, інформацію щодо обставин вчиненого кримінального правопорушення та підтвердити чи спростувати вже відому, але ще не підтверджену інформацію.

У підрозділі 1.2 «Логіко-психологічні основи судового допиту» подано

форми, різновиди та сутність запитань, оскільки лише за допомогою логічно поставлених запитань можна тактично правильно провести допит у суді.

Зокрема, доведено важливість встановлення психологічного контакту з допитуваною особою в суді з метою усунення інформаційних та емоційних бар'єрів у ході спілкування. Також, у роботі наведена психологічна характеристика, з одного боку, головних суб'єктів проведення судового допиту, з іншого – обвинуваченого, потерпілого, свідка та шляхи усунення небажаних психологічних станів під час допиту у суді.

У підрозділі 1.3 «Види судового допиту» наголошується, що судові допити за своєю природою є неоднорідними, унаслідок чого актуальним аспектом їх науково - практичного дослідження є їх видовий поділ.

Зосереджено увагу на особливостях та співвідношенні прямого та перехресного допиту. Запропоновано під час перехресного допиту обмежуватися, передусім, з'ясованими під час прямого допиту обставинами або питаннями, що стосуються достовірності показань, та низкою інших, що можуть виникнути у відповідних суб'єктів допиту. Наголошено також на тому, що цей вид допиту все ж може проводитись лише учасниками провадження, особистий або процесуальний інтерес яких відрізняється від інтересу особи, яка проводила прямий допит.

Обґрунтовано тезу про відсутність у законодавстві визначення прямого допиту. Проаналізувавши існуючі позиції щодо цього та врахувавши новели чинного кримінального процесуального законодавства України, запропоновано під прямим допитом вважати – допит свідка обвинувачення, потерпілого – прокурором, свідка захисту – захисником, обвинуваченим та експерта – стороною, за зверненням якої проводилась експертиза під час кримінального судового провадження. Відтак акцентовано увагу на неможливості постановки навідних запитань під час даного виду судового допиту.

Розроблено удосконалене визначення шахового допиту – це вид судового допиту, під час якого суб'єкт (суб'єкти) допиту (той, хто допитує), працюючи з основним об'єктом (допитуваною в суді особою) намагається паралельно з'ясувати від інших допитуваних факти й обставини, які досліджуються в момент основного допиту, та має на меті уточнення і деталізацію показань, усунення протиріч та підтвердження або спростування тих або інших аргументів. Шаховий допит за назвою прямо не передбачений КПК України, однак його проведення здійснюється за правилами одночасного допиту – ч. 14 ст. 352 КПК України. Також наведено вимоги, яких необхідно дотримуватись під час проведення означеного виду судового допиту і розмежувальні ознаки між перехресним та шаховим допитами.

Проаналізовано повторний та додатковий допити, наведено випадки, за яких доцільно призначати їх виконання.

Розділ 2 «Загальні положення тактики судового допиту» складається з трьох підрозділів та присвячений тактиці судового допиту, дослідженню проблемних питань підготовки до судового допиту та використанню тактичних прийомів, придатних для допиту у суді.

У підрозділі 2.1 «Поняття тактики судового допиту» автором доведено, що ефективність будь-якого різновиду судового допиту залежить не лише від дотримання норм кримінального процесуального законодавства, але й від

використання розроблених криміналістичною наукою тактичних прийомів. Саме тому, суттєву роль у виконанні судового допиту відіграє його тактичне наповнення.

Розглянуто проблему криміналістичної тактики, яка є базисом тактики судового допиту, та розмежовано «криміналістичну» і «слідчу» тактику.

Підкреслено, що тактика судових дій відрізняється від слідчої тактики і тактичних прийомів досудових допитів, так як має обмежену можливість перенесення тактичних прийомів, розроблених для досудового розслідування, на судову стадію. Поза сумнівом, що судді, прокурори-державні обвинувачі та адвокати-захисники під час застосування в судових допитах тактичних прийомів, розроблених для досудового розслідування, змушені зважати на специфіку судового розгляду кримінальних проваджень.

Під тактикою судового допиту запропоновано розглядати частину судової тактики, як і детально викладено тактико-криміналістичну основу цієї судово-слідчої дії. Також наведено розмежувальні ознаки між сутністю й наповненням тактик адвоката-захисника, прокурора-державного обвинувача та суду.

У підрозділі 2.2 «Підготовка до виконання судового допиту» доведено необхідність реальної та всебічної підготовки до судового допиту як елементу його тактики з метою одержання повних і достовірних показань. Обґрунтовано правильність думки науковців щодо поділу цієї підготовки на: пізнавальний, прогностичний та синтезуючий рівні.

Розроблено типову програму підготовки до виконання судового допиту, що містить комплекс завдань, а саме: формування уявлення про особистісні властивості тих, кого було допитано на досудовому розслідуванні і чиї показання в суді матимуть принципове значення, про характер взаємовідносин цих осіб з іншими учасниками процесу, їхні інтереси та ймовірну позицію, яку вони можуть зайняти в суді; визначення кола, черговості та предмета допиту відповідних учасників судового розгляду; підготовка (бажано письмова) переліку конкретних запитань щодо з'ясування кожної з обставин предмета допиту, обміркування та запис їхньої найраціональнішої для сприйняття редакції тощо.

Доведено, що результатом розумової діяльності прокурора чи захисника під час підготовки до судового допиту є короткий або розгорнутий письмовий план судового допиту, тобто диференційований виклад необхідної інформації та перелік прогнозованих заходів для досягнення мети майбутньої судово-слідчої дії, зокрема: короткий зміст показань конкретної особи на досудовому розслідуванні; перелік обставин, які необхідно дослідити в цьому кримінальному провадженні та ін.

Проаналізовано окремі загальні правила підготовки до судового допиту та особливості підготовки прокурора, адвоката і суду до допиту певних категорій учасників судового провадження, а саме: обвинувачених, які заперечують свою вину та захищаються за допомогою неправдивих показань; обвинувачених, передусім, у багатоепізодних кримінальних провадженнях або ж за потенційно проблемних судових ситуацій, коли обвинувачені очікувано даватимуть і під час судового дослідження завідомо неправдиві показання, що, зокрема, впливає з протоколів їх «досудових» допитів; ситуації, коли обвинувачених декілька і один із них (згідно матеріалів досудового розслідування) буде у суді схильний мовчати чи давати неправдиві показання; ситуації, коли із чотирьох обвинувачених один повністю, а

другий частково визнали свою вину у вчиненні групового злочину, решта не визнали в повному інкримінованому обсязі. Розроблено тактичні рекомендації допиту у суді вищезазначеної категорії осіб.

У підрозділі 2.3 «Загальні тактичні прийоми виконання судового допиту» автором деталізовано аналіз низки типових ситуацій та їх характеристику, залежно від мети судового допиту: безконфліктну; конфліктну із незначним суперництвом; конфліктну із значним суперництвом. Відповідно до особливостей різновиду конфліктної ситуації і розроблено тактику судового допиту.

Розглянуто тактичні прийоми, придатні для використання у суді: різноманітні форми судового аналізу; пред'явлення доказів; прийоми встановлення психологічного контакту із залученими до судового допиту особами; тактичні прийоми психологічного впливу; тактичні прийоми, що мають за мету використання позитивних якостей особи допитуваного, щоб спонукати до давання правдивих показань; прийоми, що мають за мету створення ситуації, за якої допитуваний обмовляється та ін.

Тактичні прийоми психологічного впливу застосовують у суді для: 1) переконання допитуваного у неправильності зайнятої ним позиції; 2) доведення до відома допитуваної особи про факти давання відповідного змісту показань співучасниками обвинуваченого (за роздільного з тих чи інших підстав їх судового допиту) та ін.

Тактичними прийомами емоційного впливу виправдано вважати: 1) спонукання обвинуваченого до чистосердечного зізнання вини шляхом роз'яснення негативних наслідків давання неправдивих показань та заперечення своєї вини, і навпаки, сприятливих наслідків визнання своєї вини та активної співпраці у прийнятті судом законного, вмотивованого, обґрунтованого й справедливого рішення; 2) використання антипатії, яку відчуває допитуваний до будь-кого з осіб, які «проходять» з ним у кримінальній справі, його залежності від них; 3) вплив на позитивні сторони особи допитуваного; 4) використання фактору раптовості тощо.

Тактичні прийоми логічного впливу призначені для впливу на інтелектуальну сферу допитуваного, призначені для переконання допитуваного у беззмістовності неправдивих свідчень та у можливості його викриття. До таких прийомів виправдано відносити: 1) логічний аналіз протиріч у показаннях допитуваного; 2) логічний аналіз протиріч між інтересами допитуваного та його співучасників; 3) пред'явлення доказів, які викривають неправду. Цей прийом може також ґрунтуватись і на факторі раптовості та впливати як на емоційну, так й інтелектуальну сферу психіки допитуваного.

Розділ 3 «Особливості виконання окремих видів судового допиту» складається з чотирьох підрозділів, у яких досліджено особливості виконання судових допитів обвинуваченого, потерпілого, свідка та експерта залежно від ситуації, що складається під час судового розгляду, з метою з'ясування всіх обставин кримінального провадження.

У підрозділі 3.1 «Допит обвинуваченого» розглянуто особливості судово-слідчої дії та розроблено тактичні прийоми допиту для прокурора-державного обвинувача, адвоката-захисника та судді (суду).

Запропоновано застосування різних тактичних прийомів допиту обвинуваченого, залежно від того чи він визнає, чи заперечує свою вину, або визнав себе винним під час досудового розслідування, а в суді це заперечує.

Наголошено на тому, що конфліктні ситуації допиту обвинувачених найчастіше стають наслідком їх спроб уникнути відповідальності шляхом заяв про своє алібі; повного заперечення своєї причетності до злочину (без алібі); визнання вчинення відповідних дій лише з необережності або в стані необхідної оборони. Також зазначено, що участь адвоката-захисника під час допиту обвинуваченого, потерпілого та свідків обвинувачення визначається тією позицією, яку займає сторона захисту з урахуванням захисної ситуації, що складається, а також – чи визнає підзахисний свою вину повністю, частково або її не визнає. Стосовно ж судді (головуючого, суду), то в цьому аспекті під час допиту доцільне використання тактичних прийомів, характер і зміст яких залежить, передусім, від обраної обвинуваченим, іншими об'єктами допиту позиції та їх психологічного стану.

У підрозділі 3.2 «Допит потерпілого» розкрито особливості допиту потерпілого у кримінальному провадженні, з погляду на те, що його показання часто є єдиним доказом вини обвинуваченого; проаналізовано кримінальні провадження, в яких саме показання потерпілого були взяті в основу обвинувачення.

На підставі проведеного дослідження, аналізу існуючих точок зору й узагальнення матеріалів практики висвітлено специфіку допиту потерпілого, здійснюваного прокурором-державним обвинувачем. Прокурор повинен враховувати той чинник, що потерпілий є зацікавленим у викритті обвинуваченого, його покаранні та відшкодуванні збитків, проте трапляються випадки байдужого ставлення до наслідків розгляду справи і до того, чи буде засуджений обвинувачений. Щоб одержати від потерпілого достовірні показання, необхідно ретельно з'ясувати як об'єктивні, так і суб'єктивні складові, у тому числі: за яких обставин відбувалася подія, на що в цей час була звернута увага потерпілого, в якому стані він перебував; які дії особисто здійснював, хто йому в цьому допомагав, чим обґрунтовані його висновки, думки. Так чи інакше, прокурору необхідно знати, що поведінка потерпілого в момент учинення злочину, головнo, залежить, з одного боку, від впливу зовнішнього середовища, з іншого – індивідуальних особливостей особи. Ці особливості особи характеризуються типом вищої нервової діяльності потерпілого, рисами його характеру та ін.

Щодо особливостей участі адвоката-захисника у судовому допиті, то автор в окрему категорію виокремлює пригніченого потерпілого, якому неприємно згадувати про подію, відтак запропоновано рекомендації захиснику в контексті його підготовки до допиту виключити з переліку питань ті, які могли б потерпілого травмувати або принизити особисту гідність. Особливо це важливо, коли розглядаються злочини у сфері статевої недоторканості та статевої свободи громадян, а також коли потерпілими виступають неповнолітні, які в такому віці легко піддаються навіюванню і схильні до фантазування.

Крім іншого, виокремлено й обґрунтовано положення щодо важливості для прокурора-обвинувача та головуючого в судовому засіданні встановлювати психологічний контакт з потерпілим, ураховуючи його психічний стан та індивідуальні особливості з тим, щоб забезпечити максимальну повноту та точність

показань.

У підрозділі 3.3 «Допит свідка» виокремлено особливості допиту свідка з метою всебічного, повного та неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження. Обґрунтовано перелік запитань, які можуть бути поставлені свідку під час прямого допиту з метою доповнення показань, зокрема: а) про окремі обставини, які свідок не виклав у своїй розповіді; б) спрямовані на уточнення окремих фактів; в) викликають асоціації з подією, яка з'ясовується, чим допомагають пригадати значимі для кримінального провадження обставини; г) контрольні запитання для перевірки правильності наданих свідком відомостей тощо.

Акцентовано увагу на істотній особливості кримінальних проваджень, порушених за заявами про вчинення злочинів, яка стосується допиту свідків. Вона полягає в тому, що частина свідків, які є заявниками, закономірно і безпосередньо заінтересована в результатах розгляду справи. Зокрема, у 99 справах (із 127 вивчених у ході дослідження) (77,9 %) проводився судовий розгляд у повному обсязі й було допитано 52 свідки-заявники (6%), за фактом інформації яких, власне, були відкриті кримінальні провадження. Ці свідки, як і особи, яких визнано потерпілими, заінтересовані в результатах розгляду справи. Їхні показання у більшості обвинувальних вироків були взяті в основу доведеності вини обвинувачених, оскільки вони були прямими доказами та ґрунтувались на безпосередньому сприйнятті ними істотних у справі обставин.

Виокремлено інші закономірності допиту в суді, передусім, здійснюваного прокурором. Так підкреслено, що особливу увагу цей суб'єкт судової дії зосереджує на показаннях, які підтверджують алібі обвинуваченого, а отже, він цілком виправдано звертається до запитань, які деталізують показання, пов'язані з поведінкою, місцем та часом знаходження обвинуваченого та ін. Максимальна деталізація тих чи інших обставин часто дає змогу встановити недобросовісність свідка, викрити неправду. Узагальнено також ситуацію, коли свідок дає суперечливі й заплутані показання, а отже прокурор змушений визначати їх значення і сутність шляхом конкретизування (уточнення) кількома запитаннями, що деталізують такі неякісні свідчення.

Обґрунтовано застосування найпоширеніших тактичних рекомендацій для проведення адвокатом-захисником допиту свідків у суді: кожне запитання повинно мати свою мету; недоцільно запитувати про очевидні або достеменно встановлені обставини; кожне запитання має базуватись на розумному розрахунку тощо.

У підрозділі 3.4 «Допит експерта» висвітлено особливості цього різновиду допиту в судовому засіданні із наголосом на тому, що він, крім іншого, обмежений предметом виконаної судової експертизи.

Автор відстоює позицію щодо виключення із кола запитань, які можуть ставитись під час допиту у суді експерту, тих, що стосуються наявності у нього спеціальних знань та кваліфікації з досліджуваних питань (освіти, стажу роботи, наукового ступеня тощо). Адже питання про такого роду інформацію, не відповідають предмету допиту експерта в суді, позаяк ці відомості містяться в Реєстрі атестованих судових експертів Міністерства юстиції України. Отож, немає

сенсу з'ясовувати їх у експерта (якщо відомості про експерта не занесені до Реєстру, така інформація міститься в матеріалах кримінальної справи).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та оновлене вирішення актуальної проблеми – наукове обґрунтування процесуальних і криміналістичних аспектів судового допиту. Одержані у ході дослідження наукові результати дають підстави для висловлення пропозицій, що мають важливе теоретичне значення, а реалізована його мета і завдання дають змогу сформулювати такі основні висновки і надати практичні рекомендації, зокрема:

1. Судовий допит – це судово-слідча дія, що являє собою регламентований кримінальними процесуальними нормами та тактично забезпечений інформаційно-психологічний процес спілкування в судовому провадженні осіб, які беруть у ньому участь, спрямований на одержання, перевірку, оцінку й використання уповноваженими на це особами доказів та іншої інформації від допитуваного про відомі йому обставини, що мають значення для встановлення об'єктивної дійсності у кримінальному провадженні.

2. Допит під час судового розгляду кримінального провадження є найпоширенішим видом процесуального спілкування, що відбувається в особливому логіко-психологічному режимі. Цей режим є складною діяльнісною структурою, що характеризується комплексом психологічних особливостей, зумовлених процесуальним порядком його проведення, правовими наслідками, обумовленими його результатами, із їх закономірним віддзеркаленням на процесі судового пізнання, у ході якого мають місце зіткнення різних інтересів, виникнення суперечливої інтерпретації тих чи інших фактів.

3. Перехресний допит – це вид судового допиту, що здійснюється за правилами, визначеними в законодавстві та з використанням вироблених наукою криміналістикою тактичних прийомів, який повинен обмежуватися, передусім, з'ясованими під час прямого допиту обставинами або стосуватися питань достовірності показань і може бути проведений учасниками провадження, особистий чи процесуальний інтерес яких відрізняється від інтересу особи, яка виконувала прямий допит.

4. Шаховий допит – це вид судового допиту, під час якого суб'єкт (суб'єкти) допиту (той, хто допитує), працюючи з основним об'єктом (допитуваною в суді особою) намагається паралельно з'ясувати від інших допитуваних факти й обставини, які досліджують в момент основного допиту, має на меті уточнення та деталізацію показань, усунення протиріч і підтвердження або спростування тих або інших аргументів.

5. Тактика розгляду кримінальних справ у суді – це одна з частин криміналістичної тактики, що містить систему наукових положень та розроблених на їхній основі відповідних засобів (прийомів, рекомендацій з їхньої реалізації, операцій) організації та планування усього процесу розгляду кримінальних справ у суді, допустимого і раціонального збирання, дослідження й використання доказів та іншої значущої для судового провадження інформації

судом, прокурором-державним обвинувачем, адвокатом-захисником з метою встановлення у ньому, відповідно до своєї процесуальної функції, істини.

6. Тактика судового допиту – це частина судової тактики, яка включає сукупність теоретичних положень і розроблених на їх основі рекомендацій стосовно найраціональніших тактичних прийомів, способів і засобів ефективної підготовки і проведення в судовому засіданні прокурором-державним обвинувачем, адвокатом-захисником та суддею (суддями) допиту.

7. Підготовка до судового допиту – це його тактична складова, що реалізується відповідними його суб'єктами у формі цілеспрямовано-функціонального акту шляхом здійснення відповідного діяльнісного процесу, утвореного двома його частинами: організацією та плануванням.

Організація роботи на етапі підготовки до судового допиту – це процес упорядкування й оптимізації діяльності, відповідно, прокурора-державного обвинувача, адвоката-захисника, головуючого судді (слідчого судді, суддів), що полягає у визначенні й конкретизації мети майбутнього різновиду судового допиту та його завдань, визначенні сил, засобів та планування їх майбутнього застосування під час судового допиту і створенні умов для якісного застосування відповідних тактичних прийомів та інших засобів.

Планування під час підготовки до судового допиту – це форма підготовки у вигляді мисленнєво-практичної діяльності прокурора-державного обвинувача, адвоката-захисника, суду, яка спрямована на передбачення способів і засобів проведення відповідного різновиду судового допиту з окресленням найдоцільніших просторово-часових, суб'єктних, доказово- і тактично-змістовних та інших складових цієї судово-слідчої дії.

8. Тактичний прийом судового допиту – це продукт функціонування криміналістичної науки, об'єктивна категорія, що містить у собі рекомендації стосовно найраціональніших способів, дій чи лінії поведінки суб'єктів виконання допиту в його типових ситуаціях з метою встановлення необхідних обставин судового провадження.

9. Тактичні прийоми судового допиту можна об'єднувати у системи за різними критеріями. Зокрема, залежно від характеру та розповсюдженості застосування; мети застосування; наявності ситуації судового допиту; стадії (етапу) судового допиту, на якій використовуються тактичні прийоми тощо.

10. Допитами обвинуваченого, потерпілого, свідків прокурор-державний обвинувач, адвокат-захисник та суд переконуються (не переконуються) в достовірності та надійності джерела інформації. Судові допити виступають головними засобами формування доказів.

11. Особливістю структури кожного різновиду судового допиту виступає своєрідний стереотип змагальності у спосіб, коли кожна з частин цієї судово-слідчої дії використовується судом і сторонами змагального процесу з метою отримання достовірного знання і встановлення об'єктивної дійсності в кримінальному провадженні.

12. Найпридатнішими тактичними прийомами судового допиту експертів є: пред'явлення висновку судового експерта; надання можливості пояснити причини суперечностей у висновку; пред'явлення відповідних джерел інформації (словників,

спеціальної літератури, експертних довідників (посібників) тощо); постановка уточнюючих, доповнюючих та ін. запитань; звернення до окремих положень висновку; пред'явлення інших матеріалів кримінального провадження; оголошення фрагментів показань інших осіб (тих, що стосуються проведення судової експертизи; пред'явлення експертного висновку аналогічної судової експертизи; пред'явлення окремих положень висновку, що потребують деталізації тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. **Максимишин Н. М.** Психологічні особливості судового допиту / Н. М. Максимишин // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2012. – Вип. 55. – С. 297–302.
2. **Максимишин Н. М.** Чинники формування у допитуваних в суді осіб завідомо неправдивих показань: психологія і тактика/ Н. М. Максимишин // Митна справа. – № 3.(81). – 2012. – С. 94–99.
3. **Максимишин Н. М.** Особливості та переваги фіксації судового провадження технічними засобами за чинним КПК України / Н. М. Максимишин // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2013. – Вип. 2. – С. 405–414.
4. **Максимишин Н. М.** Щодо предмета допиту експерта у суді / Максимишин Н. М. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія юридичні науки. – 2014 – Вип. 2. – Т. 4. – С. 118–121.
5. **Максимишин Н. М.** До питання про проведення перехресного допиту у суді / Н. М. Максимишин // *Legea Si Viata. Publicatie stiintifico-practica.* – 2014 – № 12/2. – С. 91–94. (Республіка Молдова).
6. **Максимишин Н. М.** Щодо специфіки допиту потерпілого, здійснюваного прокурором державним обвинувачем / Максимишин Н. М. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія юридичні науки. – 2015 – Вип. 4. – Т. 3. – С. 107–110.
7. **Максимишин Н. М.** Окремі аспекти і види судового допиту / Н. М. Максимишин // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XVIII регіональної науково–практичної конференції (м. Львів, 26-27 січня 2012 р.). – Львів : Юридичний факультет ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – С. 374-376.
8. **Максимишин Н. М.** Нові підходи до проведення судового допиту / Н. М. Максимишин // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XIX регіональної науково-практичної конференції (м. Львів, 7–8 лютого 2013 р.). – Львів : Юридичний факультет ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – С. 344-345.
9. **Максимишин Н. М.** Особливості допиту в суді малолітньої або неповнолітньої особи / Н. М. Максимишин // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XX звітної науково-практичної конференції (м. Львів, 7–8 лютого 2014 р.). – Львів : Юридичний факультет ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – С. 388-392.

10. *Максимишин Н. М.* Окремі аспекти допиту експерта в суді / Н. М. Максимишин // Дванадцяті осінні юридичні читання : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Хмельницький, 8–9 листопада 2013 р.). – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – С. 99-101.

11. *Максимишин Н. М.* Тактика допиту захисником свідків обвинувачення / Н. М. Максимишин // Роль права та закону в громадянському суспільстві : матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 13–14 лютого 2015 р.). – Київ: Центр правових наукових досліджень, 2015. – С. 110-112.

12. *Максимишин Н. М.* Специфіка судового допиту потерпілого, здійснюваного прокурором-державним обвинувачем / Н. М. Максимишин // Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Хмельницький, 17 квітня 2015 р.). – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2015. – С. 128-130.

АНОТАЦІЯ

Максимишин Н. М. Судовий допит: процесуальне і криміналістичне дослідження. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2016.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню правових, теоретичних основ і особливостей судового допиту та розробці наукових рекомендацій, а також тактиці проведення допиту в розгляді кримінальних проваджень в суді. Розкрито сутність, правову природу та завдання судового допиту і його різновидів. Узагальнено наукові уявлення про поняття та ознаки судового допиту. Досліджено практику судових допитів і на цій основі виявлено проблемні моменти тактичного забезпечення різновидів допитів у судовому розгляді кримінальних справ. Висвітлено суть тактичних прийомів судового допиту та їх об'єктивно-ситуативну обумовленість. Виокремлено особливості участі прокурора-державного обвинувача, адвоката-захисника та судді (головуючого, суддів) у підготовці та проведенні різновидів судового допиту.

Ключові слова: судовий допит, з'ясування обставин кримінального провадження, сторони кримінального провадження, психологічний контакт, підготовка до виконання судового допиту, фіксування судового допиту технічними засобами, тактика судового допиту, тактичні прийоми виконання судового допиту.

АННОТАЦИЯ

Максимишин Н. М. Судебный допрос: процессуальное и криминалистическое исследование. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2016.

Диссертация посвящена комплексному исследованию правовых, теоретических

основ и особенностей судебного допроса и разработке научных рекомендаций, а также тактике допроса в рассмотрении уголовных производств в суде. Раскрыта сущность, правовую природу и задачи судебного допроса и его разновидностей. Обобщены научные представления о понятии и признаках судебного допроса. Исследовано практику судебных допросов и на этом основании выявлены проблемные моменты тактического обеспечения разновидностей допросов в судебном разбирательстве уголовных дел. Отражена суть тактических приемов судебного допроса и их объективно-ситуативная обусловленность. Выделены особенности участия прокурора-государственного обвинителя, адвоката-защитника и судьи (председательствующего, судей) в подготовке и проведении разновидностей судебного допроса.

Ключевые слова: судебный допрос, выяснения обстоятельств уголовного производства, стороны уголовного производства, психологический контакт, подготовка к выполнению судебного допроса, фиксирование судебного допроса техническими средствами, тактика судебного допроса, тактические приемы выполнения судебного допроса.

ANNOTATION

Maksymyshyn N.M. Judicial inquiry: procedural and criminological research.— Manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of Candidate of Law (Sciences) on speciality 12.00.09. – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Examination; Operative-Search Activity. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2016.

Dissertation is devoted to a comprehensive study of legal, theoretical basics and features of judicial inquiry and development of scientific recommendations as well as to the tactics of inquiry in the criminal proceedings in court. The essence, legal nature and tasks of judicial inquiry and its types are revealed. The concepts "tactics of court proceedings in criminal cases" and "judicial inquiry tactics" are proposed. Scientific understanding of the concept and features of judicial inquiry is generalized. The concepts and features of cross-examination, chess examination, simultaneous, repeated and extra judicial interrogation are improved on the basis of the study. Advisability of guiding questions during cross-examination in court as well as other kinds of questions in other types of judicial inquiry is highlighted. A typical training program for conducting a judicial inquiry, which contains a set of tasks to be solved at this stage, namely, making a written plan, is developed.

The practice of court inquiries is studied and on this basis the problematic points of tactical provision of inquiry types in criminal proceedings in court are revealed. Essence of judicial inquiry tactical techniques and their objective situational dependence (presence or absence of a conflict) are highlighted. Conflicts of inquiry of the accused, which often are the result of their attempts to avoid responsibility, are presented. The features of participation of a prosecutor, a counsel and a judge (a presiding judge, judges) in the preparation and conducting of the judicial inquiry types are determined.

Key words: judicial inquiry, clarification of the circumstances of the criminal proceedings, parties to criminal proceedings, psychological contact, preparation for the conducting of inquiry, recording of judicial inquiry by technical means, tactics of judicial

inquiry, tactical methods of judicial inquiry conducting.